

14.04.2017

Сесія Загальних зборів Національної академії наук України, присвячена підсумкам діяльності Академії у 2016 році й основним напрямам її подальшої роботи

13 квітня 2017 р. відбулася звітна сесія Загальних зборів Національної академії наук України, в ході якої було представлено отримані минулого року результати діяльності наукових установ Академії, визначено найвагоміші досягнення в галузі фундаментальних і прикладних досліджень, проаналізовано проблеми звітного періоду й окреслено основні напрями подальшої роботи ([Національна академія наук України](#)).

Участь у зібранні взяли члени і наукові працівники НАН України, представники органів державної влади, наукової громадськості та засобів масової інформації.

У своєму вступному слові президент Національної академії наук України академік НАН України Б. Є. Патон зазначив, що на науковій сфері, як і на решті сфер суспільного життя, відчутно позначилися непрості соціально-економічні умови, що склалися внаслідок впливу низки зовнішніх і внутрішніх чинників. Зокрема, систематичне недофінансування наукової діяльності призвело до суттєвого погіршення її умов. Однак, незважаючи на це, вчені Академії продовжують працювати для розвитку науки, наукового забезпечення інноваційних змін у реальному секторі економіки й соціальній сфері Української держави, а також для посилення її обороноздатності. Як наголосив академік Б. Є. Патон, саме роль і завдання НАН України з наукового забезпечення прогресивних перетворень у країні є визначальними

як для обговорення в рамках чергової звітної сесії, так і загалом для діяльності Академії у майбутньому.

Академік Б. Є. Патон також повідомив присутнім про перебіг і підсумки зустрічі з Президентом України П. О. Порошенком, що відбулася 7 квітня 2017 р. В ході майже двогодинної розмови главу держави було поінформовано про роботу НАН України з наукового забезпечення вирішення актуальних державних проблем, про дослідження й розробки в інтересах підвищення обороноздатності й безпеки держави. В межах згаданого заходу обговорювалися й питання реформування, фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності Академії, залучення молоді до наукової сфери, відзначення 100-річчя Національної академії наук.

Далі слово було надано заступникові Глави Адміністрації Президента України Р. М. Павленку, який оголосив присутнім звернення Президента України П. О. Порошенка до учасників сесії Загальних зборів Академії. «Сесія Загальних зборів дає можливість озирнутися на пройдений шлях, підбити підсумки виконаної роботи та побудувати плани на перспективу. Переконали, що ваша невтомна самовіддана праця, високий професіоналізм та відданість обраній справі стануть запорукою їх реалізації, рушійною силою позитивних змін у вітчизняній науковій сфері», – йдеться у зверненні ([ПЕРЕЛЯНУТИ ПОВНИЙ ТЕКСТ](#)). Р. М. Павленко відзначив, що у зверненні Глави держави увагу зосереджено на головних завданнях, які сьогодні постали перед вітчизняною наукою, а також наголосив на важливості активного залучення молоді до дослідницької діяльності академічних установ і повідомив, що наразі готується Указ Президента України про відзначення на державному рівні 100-річного ювілею Академії в 2018 р. За його словами, в цьому документі підкреслюватиметься роль НАН України для країни та багатство і традиції української науки. Р. М. Павленко побажав учасникам зібрання наснаги та плідної роботи.

Президент НАН України академік Б. Є. Патон висловив вдячність Главі держави за постійну увагу до Академії та надав слово заступникові голови Комітету Верховної Ради України з питань науки та освіти народному депутатові України О. О. Скрипнику, який зачитав присутнім привітання від голови Верховної Ради України А. В. Парубія ([ПЕРЕГЛЯНУТИ ПОВНИЙ ТЕКСТ](#)).

Роботу сесії було продовжено виголошенням звітної доповіді «Про діяльність Національної академії наук України у 2016 р. та основні завдання її подальшої роботи», в якій президент НАН України академік Б. Є. Патон висвітлив здобутки Академії та найпринциповіші питання, пов'язані з удосконаленням роботи вищої наукової організації

нашої держави. За його словами, минулоріч, попри вкрай складні умови, вчені Академії доклали чимало зусиль для здійснення досліджень на високому рівні, а також для наукового забезпечення інноваційного розвитку України. Про це переконливо свідчать численні приклади вагомих фундаментальних і прикладних результатів (у галузях фізико-технічних і математичних, хімічних і біологічних, соціогуманітарних наук), перспективних науково-технічних розробок і їх впровадження. Особливе місце в цьому переліку посідають роботи за так званою «оборонною тематикою», а також розробки, що вже довели свою користь і мають значний реальний економічний або соціальний ефект. Водночас, як зазначив академік Б. Є. Патон, поряд із наявністю справді вагомих здобутків, інноваційна діяльність НАН України в цілому є поки що недостатньою, що не в останню чергу є певним віддзеркаленням складного економічного стану й відсутності в нашій країні сприятливого інноваційного клімату. Тому для Академії важливим завданням на майбутнє має стати більш активне використання наявних можливостей із актуалізації прикладних розробок, комерціалізації результатів досліджень, трансферу технологій. «Безумовно, участь Національної академії наук України у забезпеченні інноваційного розвитку нашої країни може і повинна стати значно вагомішою. Поряд зі збереженням високого рівня фундаментальних досліджень на сучасних напрямках науки, це є найголовнішим завданням нашої подальшої роботи», – підкреслив академік Б. Є. Патон.

Президент Академії окремо наголосив, що минулого року серед заходів із реформування своєї діяльності для забезпечення ефективного супроводження пріоритетів економічного розвитку держави секції та відділення Академії виконали ретельну роботу з визначення потенційних можливостей установ щодо вирішення актуальних науково-технічних і соціально-економічних проблем. Відповідні пропозиції надіслано до Уряду і нині триває їх опрацювання в міністерствах і відомствах.

Серед інших важливих минулорічних кроків, на яких акцентував доповідач, – налагодження ефективних зв'язків між наукою та виробничою сферою, в тому числі завдяки участі фахівців НАН України в діяльності Національного комітету з промислового розвитку й розроблення Стратегії промислового розвитку. Крім того, 2016 р. Академія активно долучилася до підготовки пропозицій щодо участі України у Стратегії розумних спеціалізацій Європейського Союзу.

В минулому році невід'ємною і вагомою складовою роботи вчених Академії з наукового забезпечення вирішення актуальних державних проблем залишалася й науково-експертна діяльність, яка є не тільки

констатацією провідної ролі НАН України у цій сфері, а й покладає на її фахівців велику відповідальність. Учені Академії мають забезпечувати об'єктивність і якість наукової оцінки проектів державних програмних документів, законів і урядових рішень, високий рівень підготовки аналітичних і прогнозних матеріалів, обґрунтованості рекомендацій.

Доповідач також поінформував присутніх про те, що нині триває створення Київського академічного університету – державної наукової установи подвійного підпорядкування – НАН України та МОН України. Цей процес відбувається шляхом реорганізації Фізико-технічного навчально-наукового центру Академії, який має величезний досвід організації підготовки студентів за так званою «фізтехівською» системою. Повноцінне функціонування згаданого університету має стати вагомим внеском у реальну й ефективну інтеграцію науки й освіти, а також посприяти вирішенню проблеми поповнення Академії талановитою молоддю. Це є особливо важливим на тлі суттєвого загострення вказаної проблеми: так, у 2016 р. на роботу до наукових установ НАН України прийшло вдвічі менше випускників вищих навчальних закладів, ніж у 2015 р. Не виконано й план прийому до аспірантури. Загалом, чисельність молодих учених в Академії продовжує скорочуватися вже третій рік поспіль. За таких умов особливого значення набуває посилення роботи з науковою молоддю, зокрема, надання адресної підтримки молодим дослідникам, сприяння їхньому науковому й кар'єрному зростанню.

Академік Б. Є. Патон торкнувся, серед іншого, такого впливового чинника розвитку й підтримання високого рівня досліджень в установах НАН України, як міжнародна співпраця, яку у 2016 р. було розширено й поглиблено за багатьма напрямками. Наслідком активної роботи Комісії НАН України з питань євроінтеграції стало отримання установами Академії можливості користуватися – при проведенні спільних або власних досліджень – потужною лабораторно-експериментальною базою Об'єднаного дослідницького центру Європейської Комісії. Відкрито також доступ до повного спектру дослідницьких і тренувальних проектів програми «Євратом». Учені Академії, зі свого боку, мають брати активну участь у відкритих конкурсах, якісно готувати актуальні проектні ініціативи й наполегливо їх просувати, наголосив академік Б. Є. Патон. Зазначене стосується, в тому числі, й участі у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020». Доповідач підкреслив необхідність і надалі розвивати міжнародні зв'язки, розширювати участь у програмній діяльності впливових міжнародних організацій і провідних

міжнародних наукових центрів, інтегруватися з Європейським дослідницьким простором.

Президент Академії згадав також про те, що минулого року було проведено апробацію й доопрацювання нової методики оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАН України. Вже в 2017 р. Президія Академії остаточно затвердила цю методику і з поточного року проведення такого оцінювання є обов'язковим при планових перевірках наукової й науково-організаційної діяльності установ за п'ятирічний період.

Академік Б. Є. Патон підбив підсумки минулорічної оптимізації мережі та структури установ НАН України і чисельності їхніх працівників, рішення про проведення якої стало вимушеним кроком, зумовленим хронічним бюджетним недофінансуванням Академії. Так, було визнано необхідним ліквідувати або реорганізувати понад 10 наукових установ, діяльність 6-ти з яких уже припинено. Загалом упродовж звітного року штатна чисельність працівників НАН України скоротилася на понад 5 тис. одиниць (або майже на 15 %). Президент Академії звернув увагу присутніх на те, що навіть попри це, а також попри збільшення державних видатків на діяльність НАН України на 31 %, забезпечити в окремих наукових установах роботу в режимі повної зайнятості все ж не вдалося. Нині дефіцит бюджету Академії, що формується за рахунок загального фонду держбюджету, становить близько 627 млн грн, і, на жаль, немає підстав сподіватися на внесення змін до держбюджету з метою збільшення фінансування наукової сфери. В цій ситуації, наголосив академік Б. Є. Патон, чи не єдиним джерелом підтримки всієї наукової інфраструктури (від матеріально-технічного забезпечення центрів колективного користування науковими приладами до поточних ремонтів об'єктів майнового комплексу) стають власні надходження академічних установ – кошти, що залучаються до так званого «спеціального фонду держбюджету». За словами доповідача, надзвичайно важливо зберегти позитивну тенденцію зростання питомої ваги таких надходжень, яка спостерігалася в 2016 р.

На завершення доповіді академік Б. Є. Патон запевнив, що Національна академія наук і надалі докладатиме всіх можливих зусиль для примноження національного наукового потенціалу, інноваційного розвитку й майбутнього процвітання України, а також висловив переконаність у тому, що попри численні труднощі, позитивні зрушення не забаряться.

Після виголошення звітної доповіді президента Академії виступили провідні науковці НАН України та запрошені гості.

Перший заступник директора Інституту проблем матеріалознавства імені І. М. Францевича НАН України академік С. О. Фірстов розповів про

новітні напрями в матеріалознавстві, зокрема про створення високоентропійних сплавів і матеріалів біомедичного призначення – символів епохи атомно-молекулярного інжинірингу. Розробки за вказаними напрямками знаходять застосування в інформатиці, енергетиці, транспортній галузі, медицині та практично впроваджуються у виробничі процеси. Розвиток сучасної науки дає підстави сподіватися на низку інших перспективних застосувань цих матеріалів з унікальними властивостями. Зацікавленими партнерами згаданого академічного інституту виступають ДП «КБ «Південне» імені М. К. Янгеля», АТ «Мотор Січ», КБ «Прогрес», а також низка зарубіжних (у тому числі американських і китайських) компаній. Що ж стосується розробок біомедичного призначення, то вони цілком можуть задовольнити попит на українському ринку медичної техніки й матеріалів (в першу чергу кісткових біоматеріалів). Пропоновані вченими Академії розробки демонструють високу біосумісність і суттєво пришвидшують одужання пацієнтів, що доведено численними клінічними випробуваннями. До того ж, в разі налагодження серійного виробництва вони будуть приблизно втричі дешевшими від зарубіжних аналогів, не поступаючись їм, водночас, за якістю. На думку С. О. Фірстова, на заводі активному впровадженню вітчизняних розробок малими та середніми підприємствами стоїть відсутність механізму передачі технологій приватному виробництву, в інтересах якого може й має працювати українська наука. Запозичуючи й адаптуючи іноземний досвід, наша держава повинна вирішити цю проблему.

Віце-прем'єр-міністр України В. А. Кириленко привітав учасників сесії від імені Прем'єр-міністра України В. Б. Гройсмана. Він зазначив, що глава Уряду має постійний діалог із науковцями, про що свідчать створення при Кабінеті Міністрів України Національного комітету з промислового розвитку, покликаного, серед іншого, налагоджувати зв'язки між наукою та бізнесом (за схемою «від фундаментальної науки через інновації до реального сектору економіки»). На черзі – формування складу Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, створення Національного фонду досліджень, що передбачено новою редакцією Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». В. А. Кириленко наголосив, що 2018 р. є знаковим з огляду на 100-річний ювілей Академії та підкреслив: «Уряд зробить усе, щоб ніщо не затьмарило науковцям відзначення цієї вікопомної події».

Із доповіддю, присвяченою надмірній соціально неприйнятній нерівності в українському суспільстві, виступила директор Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України,

академік-секретар Відділення економіки НАН України академік Е. М. Лібанова. Дослідниця зауважила, що перед українським суспільством стоять як внутрішні, так і зовнішні виклики. Серед внутрішніх, яким ми можемо дати раду, – глибока нерівність, тотальна недовіра й соціальний нігілізм. Причому вкрай гострою проблему нерівності визнає вже навіть Міжнародний валютний фонд, який ніколи раніше безпосередньо не опікувався даною тематикою. Соціальна нерівність тягне за собою низку негативних наслідків – бідність, розшарування населення (вчені Академії фіксують наявність в українському суспільстві ознак кастовості, оскільки практично не працюють соціальні ліфти), криміналізацію, корупцію тощо. Крім того, в Україні неефективною є система перерозподілу доходів – оподаткування не виконує свого основного завдання. За результатами опитувань громадської думки, українці вважають головними чинниками досягнення успіху (у вигляді високого соціального статусу) в нашій державі походження та впливових родичів, тоді як в економічно розвинених країнах – високий рівень інтелекту (або ж здібності) та якісну освіту. Все це означає, що нагальними є системні кардинальні зміни. Першочергові серед них: докорінна зміна системи оподаткування; монетизація пільг та немонетарних допомог і субсидій; зміна практики визначення вартості публічних послуг і механізму їх сплати; стимулювання працездатного населення до максимально активної поведінки на ринку праці та в економіці загалом; запровадження жорсткої системи контролю витрат і статків із метою унеможливлення масштабних незареєстрованих доходів; забезпечення доступності базових соціальних послуг, передусім освітніх і медичних; запровадження системи соціальних ліфтів та інше. Практика інших країн свідчить, що реалізація цих змін зустрічатиме шалений опір і потребуватиме тривалого часу. «Але ми не маємо права нехтувати ризиками нерівності в Україні», – підкреслила Е. М. Лібанова.

Від імені міністра освіти і науки України Л. М. Гриневич учасників сесії Загальних зборів НАН України привітав заступник міністра М. В. Стріха. У своєму виступі він торкнувся питань інтеграції науки й освіти, міжнародного наукового й науково-технічного співробітництва (зокрема за програмою ЄС «Горизонт 2020», в межах Стратегії розумних спеціалізації Європейського Союзу, взаємодії з CERN), оцінювання ефективності діяльності наукових установ, реформування вітчизняної наукової сфери, інноваційної діяльності, законодавчого врегулювання функціонування технологічних парків.

Голова Західного наукового центру НАН України та МОН України, директор Фізико-механічного інституту імені Г.В. Карпенка НАН України академік З. Т. Назарчук прозвітував про діяльність центру в забезпеченні

сталого розвитку західного регіону, який охоплює 8 областей України – Львівську, Івано-Франківську, Тернопільську, Хмельницьку, Закарпатську, Волинську, Рівненську та Чернівецьку. Пріоритетні напрями діяльності центру – розроблення інноваційних проектів для забезпечення регіонального розвитку та сприяння їх практичній реалізації у виробництві, а також налагодження транскордонної співпраці (в тому числі в межах програми східного партнерства Європейського Союзу). За словами З. Т. Назарчука, низку важливих проектів уже впроваджено – і вони дають, і надалі даватимуть суттєвий економічний ефект, причому не лише в межах регіону, а й у загальнонаціональних масштабах. Ідеться, наприклад, про технологію відновлення штоків гідроциліндрів шахтного обладнання, відновлення циліндрів поліграфічних машин електродуговим напиленням алюмінію з подальшим плазмоелектролітним синтезом корунду, методики розрахунку ресурсу силових вузлів механічної частини локомотивів, підвищення нафто- й газовіддачі пластів на родовищах Прикарпаття, модернізацію газотранспортної системи України. Продовжено традицію щорічного відзначення талановитих молодих учених і спеціалістів та відомих науковців преміями Львівської міської ради та Львівської обласної державної адміністрації. Налагоджено тісну взаємодію між Західним науковим центром НАН України та МОН України і Львівським відділенням Малої академії наук України. Важливим напрямом діяльності центру залишається також широка популяризація досягнень сучасної науки, в тому числі українських дослідників. На завершення свого виступу Х. Т. Назарчук підкреслив, що Національна академія наук України залишається єдиною науковою організацією, яка все ще здатна забезпечувати наукове супроводження всієї сфери людської діяльності, і не знімає з себе цієї великої відповідальності та чекає на розуміння з боку держави. Проте натомість отримує мізерне фінансування, яке загрожує її знищенням. Неприпустимою є така парадигма, що передбачає фінансове забезпечення лише деяких дослідницьких груп – наука має підтримуватися системно та всебічно. Насамкінець З. Т. Назарчук побажав колегам продовжувати працювати так, як і належить науковцям, – наполегливо, сумлінно й повсякчасно.

Почесний директор Інституту магнетизму НАН України та МОН України, радник Президії НАН України академік В. Г. Бар'яхтар коротко розповів про сучасні українські шкільні програми вивчення фізики, наголосив на неприйнятності ініціативи з об'єднання природничих навчальних дисциплін у старших класах вітчизняних середніх загальноосвітніх навчальних закладів, а також повідомив про проблеми атомноенергетичної галузі.

Почесний директор Інституту фізики конденсованих систем НАН України, радник Президії НАН України, Герой України академік І. Р. Юхновський торкнувся проблем розвитку Української держави на сучасному етапі, взаємодії між наукою та владою, залучення й закріплення талановитої молоді в наукових установах Академії тощо. На думку вченого, Національна академія наук України має слугувати зразком для нашого суспільства – прикладом належної поведінки та гідного життя.

До учасників зібрання звернувся і заступник голови правління, технічний директор ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод» М. В. Крамаренко. Це підприємство є одним із лідерів вітчизняної вагонобудівної галузі й охоплює практично всю лінію продукції, яка користується попитом та успішно експлуатується як в Україні, так і за її межами. Завод є інноваційно орієнтованим і постійно потребує нових передових технологій проектування та нових високоміцних матеріалів, а тому завжди відкритий до продуктивного діалогу з вітчизняною академічною наукою. Підприємство вже має позитивний досвід такої взаємодії – йдеться, наприклад, про його співпрацю з Інститутом чорної металургії імені З. І. Некрасова НАН України (в напрямі створення й використання металопрокату для рухомого складу нового покоління), Інститутом електрозварювання імені Є. О. Патона НАН України (при застосуванні автоматизованих процесів зварювання та дугового точкового зварювання), Інститутом металофізики імені Г. В. Курдюмова НАН України (при підвищенні втомної міцності металоконструкцій, зокрема зварної рами). М. В. Крамаренко також зауважив, що промисловість, так само як і наука, страждає від масштабного відпливу висококваліфікованих кадрів, тому вирішення цієї проблеми є надзвичайно важливим.

Президент Національної академії медичних наук України академік НАМН України В. І. Цимбалюк розповів присутнім про структуру, завдання й результати діяльності своєї академії. Він наголосив на тому, що нині існує реальна загроза втратити вітчизняну науку через відсутність належної державної підтримки. «Не можна знищувати те, що працює», – підкреслив доповідач. Це стосується в тому числі й НАМН України, фахівці якої постійно надають висококваліфіковану й високотехнологічну допомогу тим, хто її потребує. Останнім часом серед пацієнтів установ НАМН України побільшало постраждалих від збройного конфлікту на Сході України. Звичайні медичні заклади, на відміну від інститутів згаданої галузевої академії, нині не спроможні забезпечити належне лікування багатьох пацієнтів із важкими ушкодженнями й патологіями. Нині в НАМН України започатковано пілотний проект, що охоплює 4 її установи, в яких запроваджуватиметься плата за медичні послуги для всіх, крім пацієнтів з

ургентними патологіями, людей із обмеженими фізичними можливостями, поранених у зоні АТО, вагітних жінок і дітей. Фахівці НАМН України сподіваються, що такий підхід дасть змогу поповнити бюджет цієї Академії та за нинішніх непростих умов зберегти в ній фундаментальні наукові дослідження.

Про результати минулорічної діяльності установ Відділення загальної біології НАН України та їхні найвагоміші досягнення і найгостріші проблеми доповів заступник академіка-секретаря цього відділення, директор Інституту еволюційної екології НАН України академік В. Г. Радченко. В 2016 р. інституту Академії зробили значний внесок у збереження біорізноманіття на нашій планеті, зокрема описували нові для науки види, продовжували багаторічні моніторингові дослідження на територіях заповідників Академії, забезпечували продовольчу безпеку держави, готували експертні висновки та пропозиції для органів державної влади та місцевого самоврядування з питань охорони довкілля тощо. В. Г. Радченко також привернув увагу присутніх до проблеми використання заповідних земель, зокрема до необґрунтованості сплачування установами НАН України земельного податку за території, з яких Академія не отримує жодного прибутку, а лише опікується їх охороною.

У межах зібрання відбулося й урочисте вручення Золотої медалі НАН України імені В. І. Вернадського (за підсумками конкурсу 2016 р. її присуджено академікові НАН України Валерію Володимировичу Скороходу та директорові Інституту металургії та матеріалознавства імені Ф. Тавадзе Національної академії наук Грузії академіку НАН Грузії Гіоргію Фердинандовичу Тавадзе (обом – із формулюванням «за видатні досягнення в галузі наукових основ порошкової металургії») і дипломів лауреатам премій імені видатних учених України (більше інформації про цьогорічних лауреатів Золотої медалі НАН України імені В. І. Вернадського: <https://goo.gl/ImBdzu>). ([ПЕРЕЛІК ЛАУРЕАТІВ ПРЕМІЙ ІМЕНІ ВИДАТНИХ УЧЕНИХ](#)). Академік НАН Грузії Г. Ф. Тавадзе виступив із доповіддю, присвяченою розвитку одного з передових наукових напрямів хімічної технології високотемпературного синтезу, що саморозповсюджується.

Виступ директора Інституту органічної хімії НАН України академіка В. І. Кальченка був присвячений джерелам позабюджетного фінансування згаданої наукової установи. За словами вченого, основними завданнями інституту за кризових умов стали збереження наукових шкіл, утримання високого рівня досліджень, підготовка молодих наукових кадрів і розвиток наукової інфраструктури. Основними джерелами отримання

додаткових коштів цією установою є аутсорсинговий бізнес, надання в оренду частини нерухомого майна та участь у міжнародних програмах. Усе це дає змогу інституту не лише виживати, а й розвиватися, створювати інноваційні розробки (наприклад, поліметинові барвники для геліоенергетики, комплексоутворювачі радіонуклідів для ядерної енергетики та радіомедицини, біологічно активні сполуки для фармацевтичної галузі) й залучати талановиту молодь (частка молодих кадрів там складає близько 40 %).

Про комп'ютерне приладобудування в Інституті кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України розповів член-кореспондент НАН України В. П. Боюн. Серед найвагоміших здобутків установи за цим напрямом – розробки в галузі розумного землеробства й екобезпеки, жестової комунікації, медицини, охорони й оборони, робототехніки, а також інтелектуальні відеосистеми, системи електронного голосування тощо. Особливої актуальності останнім часом набули пристрій для пошуку об'єктів в умовах завад за контурними ознаками та слідкування за ними, а також система наведення та слідкування за рухомими об'єктами. На завершення доповідач зазначив, що, витрачаючи гроші на діяльність НАН України, держава вкрай недостатньо використовує створені її вченими інноваційні розробки.

Розглядомі сучасного стану й економічного, екологічного та соціального аспектів розвитку ядерної енергетики в Україні та світі було присвячено доповідь директора Інституту фізики твердого тіла, матеріалознавства та технологій Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» члена-кореспондента НАН України В. М. Воеводіна. Вчений, зокрема, наголосив, що саме ядерна енергетика є гарантом не тільки сталого економічного та соціального поступу в нашій державі, а й її енергетичної незалежності.

Член-кореспондент Національної академії мистецтв України Т. В. Каравасильєва зосередила увагу на фундаментальних видавничих проектах (у тому числі багатотомних), реалізованих за останні кілька років науковцями Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України у співпраці з колегами з провідних вітчизняних науково-дослідних установ (передусім інститутів НАН України) та вищих навчальних закладів. Маються на увазі, зокрема, «Українська музична енциклопедія», «Історія української музики», «Історія українського мистецтва», «Історія українського театру», «Етнічна та етнокультурна історія України», «Історія декоративного мистецтва України». Всі ці видання є багатоілюстрованими та виконані на високому поліграфічному рівні. Крім того, фахівці установи продовжують оприлюднювати архівні матеріали зі

своєї галузі досліджень. До наукового обігу введено чимало нових художніх артефактів. Загалом результати проведених досліджень покликані відповісти на культурні запити сьогодення та становлять інтерес як для вузького кола спеціалістів, так і для широкої громадськості, в тому числі шанувальників і поціновувачів української культури й мистецтва, – підсумувала Т.В. Кара-Васильєва.

Виконувач обов'язків директора Фізико-технічного навчально-наукового центру НАН України член-кореспондент НАН України О. А. Кордюк поінформував учасників сесії про історію центру та перебіг процесу його реорганізації в Київський академічний університет НАН України та МОН України і майбутні завдання та напрями роботи цього вищого навчального закладу. Функціонування університету має посприяти збереженню так званої системи «фізтеху» у вищій освіті, поповненню наукової сфери (й, зокрема, Академії) талановитою молоддю, інтеграції нашої країни до Європейського дослідницького простору. У співпраці з Малою академією наук України планується створити Малий академічний університет, який має бути найпершою структурою, що здійснюватиме відбір школярів, здібних до дослідницької роботи, адже ранній старт є дуже важливим для подальшої наукової кар'єри. Крім того, університет покликаний довести, що професія науковця в Україні може бути престижною, – зазначив О. А. Кордюк. Докладніше про університет: <https://goo.gl/Eo4SG1>.

Декан інженерно-фізичного факультету Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» імені Ігоря Сікорського член-кореспондент НАН України П. І. Лобода розповів про співробітництво університету з установами Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України для вдосконалення системи підготовки матеріалознавців та металургів у вищій школі – насамперед на базі зазначеного факультету. Робота за цим напрямом проводиться системно й починається ще на рівні Малої академії наук України, зокрема шляхом пошуку юних талантів у межах науково-популярних і світоглядних лекторіїв.

Заступник директора з наукової роботи Інституту математики НАН України доктор фізико-математичних наук О. В. Антонюк поділилася міркуваннями щодо місця та ролі фундаментальної науки в житті сучасного суспільства. Дослідниця зазначила, що дотримується поміркованого оптимізму в питаннях розвитку вітчизняної наукової сфери та висловила впевненість у тому, що попри нинішні важкі часи вченим вдасться вирішити всі гострі проблеми своєї галузі, оскільки позитивні зміни вже почалися.

Про роль низькочастотної радіоастрономії у вивченні екзопланет і внесок українських дослідників у розвиток цього напрямку (зокрема, про вдосконалення методик спостереження вказаних об'єктів і модернізацію вітчизняних радіотелескопів) розповів провідний науковий співробітник відділу астрофізики Радіоастрономічного інституту НАН України доктор фізико-математичних наук В. В. Захаренко.

Завершив обговорення представник Ради молодих учених НАН України, старший науковий співробітник Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України доктор юридичних наук М. М. Шумило. У своїй доповіді він зосередився на розгляді становища наукової молоді в НАН України. Вчений зауважив, що наразі зберігається тенденція стрімкої втрати Академією молодих кадрів і, на його думку, поки що немає підстав сподіватися, що ситуація зміниться на краще. Наукова молодь, як і українська наука загалом, перебуває на межі виживання. «Якщо не робити рішучих кроків – наукову спадщину України буде нікому передавати», – наголосив М. М. Шумило. Але на даний час молоді дослідники продовжують працювати завдяки своєму ентузіазмові та любові до обраної справи і попри несприятливі умови, в яких їм це доводиться робити, – як виконуючи безпосередні обов'язки, так і популяризуючи наукові здобутки серед широкого загалу. М. М. Шумило торкнувся також питань правового регулювання атестації наукових кадрів, бюрократизації досліджень, забезпечення науковців житлом, а також розповів про діяльність рад молодих учених при відділеннях і установах Академії та Ради молодих учених НАН України.

За результатами обговорення було ухвалено відповідну постанову Загальних зборів НАН України, якою затверджено Звіт про діяльність Національної академії наук України у 2016 р. та визначено основні завдання Академії на наступний період.

Крім того, Загальні збори НАН України ухвалили постанову про відзначення 100-річчя Національної академії наук України, яке припадає на 2018 р., і відповідне звернення до керівництва держави. З огляду на те, що за час свого існування Академія зробила вагомий внесок у світову науку, науково-технічний прогрес, соціально-культурний та економічний розвиток України й перетворилася на визнаний у світі провідний національний центр фундаментальної та прикладної науки, її ювілей повинен стати визначною подією, яка матиме важливе суспільно-політичне, історичне й культурне значення для нашої країни. Тому доцільно відзначити його на високому державному рівні, йдеться у цих документах.

Підбиваючи підсумки сесії, президент НАН України академік Б. Є. Патон наголосив на основних завданнях наступного періоду та підкреслив, що всі критичні зауваження, побажання і пропозиції, які пролунали під час зібрання, будуть належним чином опрацьовані та враховані в подальшій роботі Академії, в тому числі при реалізації Концепції розвитку НАН України.

[ЗВІТНА ДОПОВІДЬ ПРЕЗИДЕНТА НАН УКРАЇНИ
ПРЕЗЕНТАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ АКАДЕМІЇ В 2016
РОЦІ\(UKR\)](#)

[ПРЕЗЕНТАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ АКАДЕМІЇ В 2016
РОЦІ\(ENG\)](#)

Додаток 16.1

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

м. Київ 13 квітня 2017 р.

Щодо Звіту про діяльність НАН України у 2016 році та основних завдань її подальшої роботи

Заслухавши та обговоривши доповідь президента НАН України академіка НАН України Б. Є. Патона «Про діяльність Національної академії наук України у 2016 році та основні завдання її подальшої роботи», а також розглянувши проект Звіту про діяльність Національної академії наук України у 2016 році, Загальні збори Національної академії наук України постановляють:

1. Схвалити «Звіт про діяльність Національної академії наук України у 2016 році».

2. Взяти до відома та керівництва в роботі доповідь президента НАН України академіка НАН України Б. Є. Патона «Про діяльність Національної академії наук України у 2016 році та основні завдання її подальшої роботи».

3. Вважати основними завданнями НАН України у наступному періоді:

– розвиток і збереження високого рівня фундаментальних досліджень на сучасних напрямках науки, пріоритетну підтримку міждисциплінарних досліджень;

– подальше реформування інноваційної діяльності з метою якнайширшого врахування в тематиці прикладних досліджень і науково-технічних розробок потреб реального сектору економіки та соціальної сфери, розширення участі у науковому забезпеченні реалізації пріоритетів економічного розвитку держави, вирішення проблем підвищення обороноздатності та безпеки держави;

– активну реалізацію науково-експертних функцій, забезпечення об'єктивності та якості наукової оцінки проектів державних програмних документів, законів і урядових рішень, високого рівня підготовки аналітичних і прогнозних матеріалів, обґрунтованості рекомендацій, насамперед з питань науково-технічної та інноваційної політики;

– посилення зв'язків з освітньою галуззю, активізацію роботи з залучення та закріплення талановитої наукової молоді, розгортання повноцінної діяльності Київського академічного університету;

– розширення міжнародних наукових та науково-технічних зв'язків, забезпечення активної участі вчених в європейських наукових програмах та проектах;

– подальшу оптимізацію мережі та структури установ НАН України із застосуванням Методики оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАН України;

– інформування громадськості та органів державної влади щодо досягнень, вагомих результатів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, їхню важливість для вирішення актуальних проблем розвитку суспільства та держави, посилення її обороноздатності.

4. Президії НАН України розробити конкретні заходи щодо виконання завдань, які випливають з доповіді президента НАН України академіка НАН України Б. Є. Патона, та пропозицій і зауважень, висловлених учасниками Загальних зборів НАН України 13 квітня 2017 року.

Голова Загальних зборів НАН України академік НАН України Б. Є. Патон

Секретар Загальних зборів НАН України академік НАН України В. Л. Богданов

Додаток 16.2

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

м. Київ 13 квітня 2017 р.

Про відзначення 100-річчя Національної академії наук України

У листопаді 2018 року виповнюється 100 років від часу заснування Національної академії наук України. За роки свого існування Академія зробила вагомий внесок у світову науку, науково-технічний прогрес, соціально-культурний та економічний розвиток України. Національна академія наук України є визнаним у світі провідним центром фундаментальної та прикладної науки України. Ювілей НАН України є визначною подією, що матиме важливе суспільно-політичне, історичне та культурне значення для держави.

Загальні збори Національної академії наук України постановляють:

1. Вважати за необхідне відзначити 100-річчя НАН України на загальнодержавному рівні та надіслати керівництву держави звернення, що додається.

2. Взяти до відома, що Комісія НАН України з підготовки заходів щодо відзначення 100-літнього ювілею Національної академії наук України (створена постановою Президії НАН України від 17.06.2015 №169, далі – Комісія НАН України) розробила, а Президія НАН України затвердила (постанова від 09.11.2016 № 232) заходи з відзначення ювілею Академії.

3. Комісії НАН України забезпечити своєчасне виконання зазначених заходів на високому організаційному рівні, інформування громадськості про ювілей та досягнення НАН України, їх висвітлення в засобах масової інформації.

Голова Загальних зборів НАН України академік НАН України Б. Є.Патон

Секретар Загальних зборів НАН України академік НАН України В. Л. Богданов

Додаток 16.3

ЗВЕРНЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ ДО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ, ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ТА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Шановний пане Президенте, шановні народні депутати, члени Уряду!

Звертаємося до вас у рік, що передує 100-річчю від часу заснування Національної академії наук України – вищої наукової організації нашої держави, головного осередку вітчизняного інтелекту.

Академію було створено у буремний період соціально-політичних потрясінь і трагічних визвольних змагань українського народу. За задумом творців вона – як розгалужений науковий центр – мала згуртувати найкращих фахівців із усіх напрямів досліджень і забезпечити формування

наукових засад економічного й соціокультурного розвитку країни. Можна впевнено стверджувати, що НАН України гідно реалізувала своє призначення, неодноразово довівши та продовжуючи доводити цінність науки для держави і суспільства.

Вагомий внесок вчені Національної академії наук зробили у наукове забезпечення становлення України як незалежної держави. На початку 1990-х рр. в умовах майже цілковитої руйнації галузевої науки НАН України взяла на себе науково-технічне супроводження базових галузей національної економіки й окремих високотехнологічних виробництв. На особливу увагу заслуговує докорінна переорієнтація Академією всієї сфери своїх соціогуманітарних досліджень, у ході якої було започатковано або відновлено низку наукових напрямів, украй необхідних для розбудови незалежної України. Серед них – соціологія, демографія, політичні, регіональні й етнопонаціональні дослідження, українознавство, народознавство, українська археографія і джерелознавство, сходознавство. В такий спосіб вдалося повною мірою реалізувати первісну концепцію Академії, згідно з якою вона мала слугувати й розвиткові національної самосвідомості українців, піднесенню їх культури та духовності.

Національна академія наук України має потужний творчий потенціал, який дає їй змогу гідно відповідати на вимоги часу. Сьогодні вчені Академії, продовжуючи глибокий пошук на сучасних напрямках фундаментальних наук, докладають великих зусиль для наукового забезпечення інноваційного розвитку країни за такими важливими напрямами, як енергетика та енергоефективність, інформаційні технології, нанотехнології, перспективні матеріали для промисловості, обороноздатність та безпека держави, охорона здоров'я та медицина, агропромисловий комплекс, раціональне використання природних ресурсів і збереження довкілля. Вони активно працюють над окресленням концептуальних засад і стратегій реалізації цивілізаційного вибору нашої держави, а також над питаннями реінтеграції Донбасу та Криму в політико-правовий і соціокультурний простір України, модернізації вітчизняних державних та суспільних інститутів відповідно до європейських і світових стандартів.

Впродовж усієї своєї історії Академія ніколи не залишалася осторонь проблем, що постають перед країною, визначаючи наукове забезпечення їх вирішення одним із пріоритетів своєї роботи. Сторічний ювілей НАН України є слушною нагодою для держави й суспільства засвідчити повагу самовідданій праці багатьох поколінь її вчених, розпочати ґрунтовну розмову про значення науки для суспільного поступу. Ювілей Академії має стати

визначною подією не тільки для самих науковців, а й для широких кіл громадськості країни.

Загальні збори НАН України звертаються до вас із пропозицією відзначити 100-річчя Національної академії наук України на загальнодержавному рівні та прийняти необхідні для цього рішення.

З повагою та сподіванням на підтримку,

Учасники сесії Загальних зборів Національної академії наук України

13 квітня 2017 року, м. Київ